

VECKANS BROTT

www.spifab.se | www.facebook.com/SPIFAB



Anlagd diskoteksbrand tog 63 unga liv

Ur Nordisk Kriminalkrönika 2000



Flygbild över brandplatsen och dess belägenhet. Diagonalt i bilden löper Hjalmar Brantingsgatan i öst-västlig riktning. I bildens mitt ligger diskoteksbyggnaden – byggnaden med den höga skorstenen vid den streckade pilen. Byggnaden högst upp till höger i bilden, vid den prickade pilen inrymmer polisstationen på Hisingen.

Anlagd diskoteksbrand tog 63 unga liv

Av Christer Sandborg, kriminalkommissarie, Göteborg.

Minuterna före midnatt torsdagen den 29 oktober 1998 är en tidpunkt som i Göteborg skapade en ny tideräkning: före respektive efter branden. Något oerhört inträffade, något som ingen ens kunnat föreställa sig. En brand i en diskotekslokal fylld med ungdomar utvecklades till ett rasande inferno, som ledde till 63 unga människors död.

Katastrofen inträffade i Makedonska Föreningens lokaler på Herkulesgatan vid Backaplan på Hisingen i Göteborg. Fruktansvärda scener utspelades som inte kan lämna någon oberörd.

Alla som på något sätt deltog i arbetet kommer för alltid att minnas denna natt och de följande dagarna. Inga ord kan beskriva den förtvivlan och sorg som

drabbade alla dem som förlorade barn och anhöriga.

Diskoteksbranden är den värsta av de katastrofer som drabbat Göteborg och Västsverige. De flesta av oss minns alla de tidigare i nära tid:

- * Explosion 1971 på fartyget Samnanger, Eriksbergs Mekaniska Varv – 12 döda
- * Tuveraset 1977 – 9 döda
- * Brand 1978 på Stadshotellet i Borås – 20 döda
- * Påsegling 1980 av Almöbron, Tjörn – 8 döda
- * Tågkollision 1987 i Lerum – 9 döda
- * Brand 1990 på Scandinavian Star på Skagerrak – 158 döda
- * Spårvagnsolyckan 1992, Vasaplatsen i Göteborg – 13 döda

Branden var anlagd!

I diskoteksbranden omkom 63 ungdomar och mer än 200 skadades. Oklarheten om brandens uppkomst, de drabbade ungdomarnas olika bakgrund och kultur skapade ryktesspridning och misstro mot myndigheternas sätt att lösa sina uppgifter.

Denna artikel speglar i första hand polisens insatser under och efter branden. Polisutredningen pågår fortfarande när det gäller omständigheterna kring brandens uppkomst och vem eller vilka som eventuellt kan ha orsakat branden. Detta innebär att vissa förhållanden omkring branden inte kan beröras i artikeln, då detta annars skulle kunna störa den fortsatta utredningen.

När detta skrivs har mer än ett år gått sedan branden. Polismyndigheten i Västra Götaland beslöt i slutet av 1999 att utfästa en belöning på tre miljoner kronor till den som kunde lämna upplysningar som bidrar till att klarlägga brandens uppkomst och att eventuellt skyldiga kan lagföras.

Framtiden får utvisa om belöningen har medverkat till att skingra alla frågetecken kring katastrofen.

Ungefär samtidigt fick utredarna upp ett spår, som bedömdes intressant och i början av januari 2000 greps och anhölls tre ynglingar, misstänkta för att på något sätt ha med branden att göra.

De tre pojkarna, samtliga 19–20 år gamla, häktades den 5 januari och omhäktades i omgångar under februari 2000. Anklagelserna gällde grov mordbrand alternativt medhjälp till brottet. Vad dessa grundades på offentliggjordes inte.

Häktningsförhandlingen ägde rum inför lyckta dörrar samtidigt som tingsrätten tog det ovanliga steget att ålägga samtliga närvarande att inte yppa vad som framkommit under förhandlingen.

Något senare häktades ytterligare en ung man ur samma kamratkrets, även han på sannolika skäl misstänkt för grov mordbrand.

I slutet av februari 2000 uttalade åklagaren för första gången offentligt det som polisutredningen visat; att branden varit medvetet anlagd! Därutöver sades ingenting med hänvisning till det yppandeförbud som rätten beslutat om.

Festen

En fest hade anordnats av en grupp ungdomar i Makedonska föreningens lokaler på Herkulesgatan i Göteborg. Festen arrangerades under namnet The Playas Club och arrangörerna hade delat ut flygblad om diskoteksfesten i skolor och ute på stan.

Diskoteket öppnade klockan 21.00 den 29 oktober

och entréavgiften var 40 kronor. En uppskattning gör gällande att cirka 380 ungdomar skulle ha befunnit sig inne i lokalen under kvällen, medan endast omkring 320 biljetter hade sålts. Vissa ungdomar hade troligen släppts in utan att ha betalt entréavgift.

De flesta var tonåringar och kom från stadens invandrartäta områden i Hammarkullen, Hjällbo och Bergsjön. Många var skolkamrater och kände varandra mycket väl.

Festlokalen

Festen ägde rum på andra våningen i en före detta industribyggnad på Herkulesgatan, där Makedonska föreningen hyrde ut sina lokaler till ungdomarna.

Lokalerna, som hade två nödutgångar, hade senast godkänts vid en brandinspektion i april 1997 och godkännandet tillät att maximalt 150 personer vistades där.

Brandutbrottet

Den 29 oktober klockan 23.42:02 inkom ett telefonsamtal till SOS Alarm från en person som på mobiltelefon meddelade att det brann för fullt i Makedonska föreningens lokaler vid Backateatern och att brandkåren måste komma snabbt.

Operatören vid SOS Alarm uppfattade först inte adressen, eftersom samtalet stördes av högt bakgrundsljud och höga skrik.

Inom 20 sekunder larmades dock Räddningstjänstens alarmcentral (AC). Nu hade det framgått att adressen måste vara Backaplan.

Lundby brandstation ligger närmast brandplatsen och där mottogs larmet från AC klockan 23.45:40. Därifrån skickades släckbil och stegbil med brandmästare, brandförman och sex brandmän. Dessa nådde brandplatsen klockan 23.49:50. Framme på platsen begärde de förstärkning. De rapporterade om människor som hoppade ut från fönstren i den brinnande byggnaden.

Klockan 23.47 larmades ambulanser och polisens ledningscentral (LKC). Gårda brandstation larmades klockan 23.49 och personal därifrån var framme på platsen klockan 23.55 tillsammans med den första ambulansen.

Vid midnattstid, fem minuter senare, fanns personal från två brandstationer med totalt 16 brandmän, två släckbilar, två stegbilar, en hävare och fyra ambulanser vid brandplatsen.

Den första polisbilen anlände klockan 23.50. Polismännens uppgift gick i första hand ut på livräddande insatser och att spärra av platsen, så att

Brandplatsen

Makedonska föreningen

Dörröppningen och dörren mellan trapphuset och passagen in till diskotekslokalen. De flesta av de panikslagna ungdomarna försökte ta sig ut till trapphuset via passagen. Men trängseln blev så stor, att flera av dem inte kom ut. De anträffades döda.

Trapphuset som utgjorde entré till diskotekslokalen.

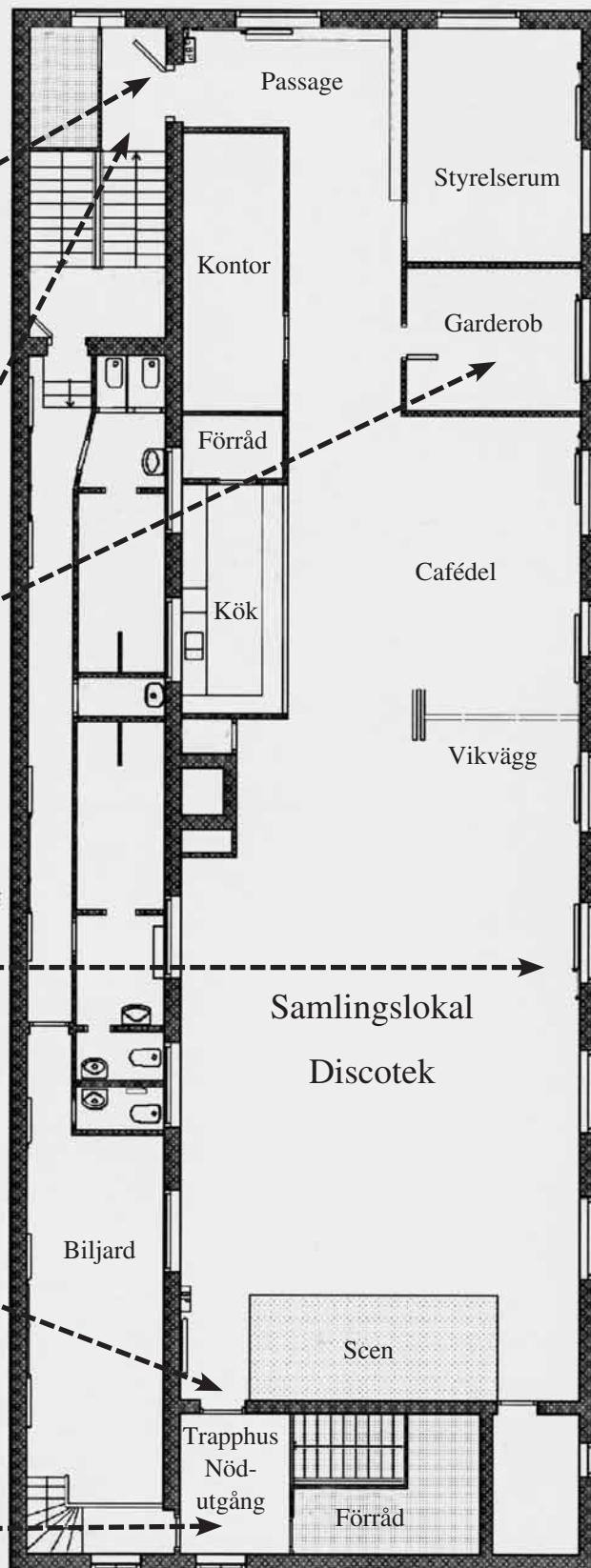
Några av ungdomarna lyckades ta sig ut genom ett fönster i garderoben, antingen av egen kraft eller via steg. Men 26 av dem övermannades av elden i garderoben och anträffades här senare döda.

Det var teoretiskt möjligt att fly undan branden genom några av fönstren längs ytterväggen via ett lägre tak.

På markplanet finns ytterdörren till trapphuset. Det var genom denna de flesta ungdomarna räddade sig ut eller blev räddade.

Dörren mellan samlingslokalen – diskoteket – och det trapphus som utgjorde nödutgång.

Branden startade i detta trapphus. Därifrån spred den sig senare via dörröppningen in i diskotekslokalen.





Längs brandfasaden växte antalet ljus och blommor som anhöriga och andra sörjande lade ner i flera veckor efter katastrofen och kommunstyrelsen i Göteborg beslöt att låta platsen vara fredad under ett år. Foto: Pressens Bild

räddningstjänsten fick utrymme för brandbilar och ambulanser. Brandbefälet beslutade omedelbart att brandmännens insatser enbart skulle inriktas på livräddande åtgärder, varför allt släckningsarbete utblev i början. Vatten användes endast för att skydda rökdykarna i deras livräddningsarbete.

Räddningsarbetet

Chefen för brandstyrkan som först anlände till platsen berättade hur han upplevde situationen.

– Vi insåg inte brandens brutala omfattning förrän vi svängt runt hörnet och kunde se den brinnande byggnaden. Eld slog ut från fönstren i övervåningen och vi såg och kände den stickande och farliga röken. Vi insåg vad detta skulle innebära för dem som inte lyckats komma ut ur byggnaden. Det rådde ett totalt kaos på platsen med skrikande och förtvivlade ungdomar.

Skadade ungdomar låg på asfaltplanen utanför byggnaden och brandmännen tvingades först flytta

på dem för att komma intill med sina fordon och utrustning.

– Räddningsarbetet försvårades av att flera chockade och aggressiva ungdomar sprang omkring och försökte handgripligen få räddningspersonal att ta hand om deras kompisar som var skadade, omkomna eller fanns kvar inne i den brinnande byggnaden.

Brandmännen hindrades bland annat från att resa brandstegar för att nå upp till fönstren. De som var kvar där inne tryckte på de framförvarande, så att vissa hoppade eller föll från fönstren ner på asfalten sex meter nedanför. På planen låg döda, brända och rökskadade ungdomar.

– Vi lyckades ändå rädda omkring 60 ungdomar ut ur byggnaden, varav omkring 20 togs ut fönstervägen via våra brandstegar.

De som arbetade på platsen kände en oerhörd frustration och otillräcklighet i denna kaotiska situation. Nästan alla ungdomar hade egna mobiltelefoner med sig och dessa började ringa både på dem



Interiörbild från den utbrända diskotekslokalen. Bilden är tagen från passagen vid trapphuset i riktning in i diskotekslokalen där allt brännbart blivit aska. Innertak och ventilationstrummor har rasat ner. I passagen omkom många ungdomar när de fastnade i trängseln.

som levde och de som låg döda och skadade. Nyheten hade redan spridits och oroliga föräldrar och kamrater försökte ringa till ungdomarna som var på diskoteket. Oroliga människor strömmade till platsen mitt i natten. Vissa av oro för sina barn, andra av medkänsla och nyfikenhet.

Flera ungdomar rusade in i den brinnande byggnaden för att försöka få ut dem som inte lyckats ta sig ut själva. Flera blev bortmotade av polismännen som bedömde att det var förenat med livsfara att ta sig in i byggnaden.

Många av ungdomarna fick dock möjlighet att själva hjälpa till med att inifrån lokalens dörröppning och trapphus dra ut fastkilade och skadade ungdomar i det fria. De hjälpte även till med att bära ut skadade till uppsamlingsplatser utanför.

Klockan 00.25 rapporterades att det fanns 50 skadade på platsen. Klockan 00.45 hade antalet skadade ökat betydligt, då rökdykarna lyckats få ut ytterligare skadade.

Klockan 00.50 bedömdes alla skadade vara ute ur byggnaden. Man upprättade nu även en uppsamlingsplats för de döda. Klockan 01.30 meddelades att branden var under kontroll och att den var helt släckt klockan 02.00. Räddningsinsatsen på platsen hade utgjorts av totalt omkring 90 personer från räddningstjänst och sjukvård.

Skadade och döda

Skadade ungdomar fördes till sjukhus i ambulanser, privatbilar, taxibilar och inlånade bussar. Dessa transporter var avslutade två timmar efter larmet. De omkomna transporterades en och en i ambulanser till Sahlgrenska sjukhusets bårhus, dit samtliga hade anlänt klockan 08.00 fredagsmorgonen den 30 oktober.

Sammanlagt omkom 63 ungdomar, varav 60 på brandplatsen, en på sjukhus och två efter en tids vård på sjukhus. Den rättsmedicinska undersökningen av de döda visade att samtliga avlidit till följd av rökgasförgiftning.

Rökgasen som innehöll kolmonoxid och cyanid är mycket giftig och leder redan efter några andetag till döden.

Sammanlagt skadades 213 ungdomar varav 150 blev inlagda på olika sjukhus

* Sahlgrenska sjukhuset	57 patienter
* Östra sjukhuset	49 patienter
* Mölndals sjukhus	33 patienter
* Kungälv's sjukhus	11 patienter

Tretton av de skadade behövde specialistvård på brännskadeavdelningar och fördes med helikoptertransport till sjukhus i Uppsala, Stockholm, Linköping, Malmö och Bergen i Norge.

Hur kunde branden få denna omfattning?

I det första skedet kunde man förstå att brandens omfattning berodde på ett mycket snabbt brandförlopp samt att branden sannolikt brutit ut i den del av byggnaden där den ena nödutgången fanns.

Det alltför stora antalet ungdomar i lokalen försökte därför ta sig ut genom det andra trapphuset, den egentliga in- och utgången, men paniken gjorde att många av dem trampades ner och kilades fast i dörröppningen och blockerade denna. Andra försökte ta sig ut genom fönstren, men dessa satt mer än två meter ovanför golvnivån och var i de flesta fall omöjliga att nå upp till. Fönstren var dessutom i flera fall försedda med stålspröjsar som satt så tätt att ingen kunde komma ut den vägen.

Det finns ingen organisation eller myndighet som kan ha en beredskap för en katastrof av denna omfattning. Man måste därför agera utifrån de möjligheter som står till buds för tillfället och organisera verksamheten utifrån de förutsättningar och de omständigheter den aktuella situationen kräver.

Hur startade branden?

De som var inne i festlokalen när branden började, hur upplevde de händelserna? Alla hade blivit fullständigt överraskade. Discjockeyn ropade "eld, utrym lokalen!" Några försökte då ta sig ut genom den nödutgång som fanns i bortre ändan av lokalen invid scenen, men möttes av elden som spred sig oerhört snabbt in i lokalen.

Många tog inte ropen om eld på allvar, medan andra insåg vad som höll på att ske och sprang mot utgången i den andra ändan av lokalen. Andra lyckades ta sig ut genom de högt placerade fönstren, andra knuffades ut samma väg. Någon upplevde att det blev mörkt i lokalen och att taket föll ner.

De flesta trängdes i den smala passagen och dörröppningen ut mot entrétrapphuset, där vissa lyckades ta sig ut medan andra kilades fast. Flera ungdomar försökte då ta sig ut genom ett fönster i ett mindre rum intill. De fångades här i en fälla, då de inte snabbt nog lyckades ta sig ut genom det fönster som fanns där.

Några av de ungdomar som lyckats ta sig ut, vände och sprang in igen och mötte då sin kamrater som i panik försökte tränga sig ut. Vissa kom utrusande ur lokalen som brinnande facklor med brand i både kläder och hår.

De första polisiära insatserna

Polisens länskommunikationscentral (LKC) fick larm om branden klockan 23.43. Klockan 23.50 var den första polisbil på plats. Vakthavande kommissarie, Sten Schääf, inträdde omedelbart som insatschef för att leda polisstyrkan på platsen.

Hans första åtgärd var att omgående informera jourhavande kommissarie vid kriminaljouren, jourhavande polischef och länspolismästaren om det inträffade, eftersom det genast framgick att en omfattande brand brutit ut.

Flera polisbilar dirigerades till platsen. Mot bakgrund av att det rådde totalt kaos fick polismännen i första hand inrikta sig på räddande insatser och att biträda räddningstjänsten då de utförde sin verksamhet.

Flera chockade ungdomar var aggressiva mot polis- och räddningstjänstpersonal och ville styra räddningsarbetet. Det hände också att räddningstjänstpersonal blev skullade och nerslagna av aggressiva ungdomar. Det bör också sägas att flera ungdomar uppträdde hjältemodigt genom egna insatser i räddningsarbetet.

Katastrofens omfattning

När släckningsarbetet var över framstod katastrofen i hela sin omfattning. 59 ungdomar hade anträffats döda. Dessa skulle nu registreras och på ett värdigt sätt transporteras till bårhuset för identifiering.

I polishuset upprättades en katastrofstab för att ge stöd och service åt den yttre polispersonalen. Informationsansvarig utsågs att ta hand om informationen till massmedierna.

Länskriminalens ansvarsområden

Telefonsluss och tipsmottagning upprättades för att ta emot alla förväntade telefonsamtal med förfrågningar från oroliga anhöriga. Dokumentation förbe-

reddes genom att det datoriserade katastrofregistret bemannades. Polispersonal sändes till de närliggande sjukhusen för att registrera skadade som transporterats eller tagit sig dit på annat sätt.

Vid länskriminalpolisen fördelades det kommande arbetet i följande ansvarsområden:

- * Kriminaljouren fick ansvaret för de inledande insatserna samt att organisera och verkställa telefonmottagning för dem som efterfrågade anhöriga som kunde ha drabbats av branden.
- * Kriminalunderrättsroteln fick ansvaret för inläggning av personuppgifter (efterfrågade och drabbade personer) i det datoriserade katastrofregistret, samt analys av material beträffande efterfrågade och drabbade personer för att om möjligt nå fram till att identifiera dessa.
- * Tekniska roteln fick ansvaret för undersökning av brandplatsen samt dokumentation av denna samt för registrering och identifiering av döda som förts till bårhuset vid Sahlgrenska sjukhuset.
- * Utredningsroteln fick ansvaret att medverka vid visning av döda för att identifiera dessa, samt att tillsammans med präster bilda grupper för att underrätta anhöriga om identifierade döda. För ändamålet disponerades elva präster som ställts till polismyndighetens förfogande från olika samfund. Ett flertal tolkar anlätades också, eftersom de allra flesta av de drabbade visade sig ha invandrarbakgrund.
- * Det organiserades en grupp för att ta hand om, identifiera och utlämna gods som omhändertagits på brandplatsen och i anslutning till de döda.
- * Spaningsroteln fick ansvaret för att inleda och driva förundersökningen (polisutredningen) kring branden.

Tre åklagare engagerade

Åklagarmyndigheten utsåg tre åklagare, chefsåklagare Ulf Norén och två kammaråklagare, att ansvara för den inledda förundersökningen. Deras uppgift var att utreda eventuella brottsmisstankar och misstänkta för brott i samband med branden.

Kontakt togs med Rättsmedicinalverket (RMV) i Göteborg för att planera för den rättsmedicinska undersökningen av de hittills 59 döda.

Rättsläkare Adam Berkowicz, som skulle ansvara för detta arbete, bedömde att RMV Göteborg skulle klara uppgiften utan hjälp utifrån. Adam Berkowicz hade dessutom haft kontakt med rättsodontolog Håkan Mörnstad i Stockholm, som var beredd att medverka vid de odontologiska undersökningar som

skulle kunna behövas. Efter att Berkowicz företagit besiktning av de döda beslutades på hans förslag att i första hand försöka fastställa dödsorsaken genom en rättsmedicinsk likbesiktning. Detta är ett förenklat förfarande för att snabbt fastställa dödsorsaken. Det innebär att det görs en likbesiktning och blodprovstagning av de minst skadade kropparna.

Anledningen var att de flesta sannolikt avlidit av rökgasförgiftning. Skulle blodproverna ej ge klart besked om detta skulle en rättsmedicinsk obduktion utföras.

En rättsmedicinsk obduktion med liköppning skulle däremot utföras i samtliga fall där kropparna var svårt brandskadade eller om det av annan anledning fanns skäl till en rättsmedicinsk obduktion.

Obduktionsresultat

Rättsläkare Adam Berkowicz planerade att utföra samtliga obduktioner under söndagen den 1 november. Han ville ha biträde av två utpekade kriminaltekniker under obduktionerna. Samtidigt ville han ha hjälp med att transportera blodproverna till Rättskemiska laboratoriet i Linköping, så att dessa skulle vara framme måndagen den 2 november klockan 07.30. Det beslutades även att död tid för de 59 omkomna skulle vara klockan 00.00–00.10 den 30 oktober.

Endast ett par av de döda hade spår av alkohol eller annan drog i blodet. Detta var viktigt att konstatera, då det ryktats om att så många avlidit i branden till följd av drogpåverkan.

Identifiering av de döda

Det är polisens uppgift att sköta identifieringen av de döda. De döda hade, efter överenskommelse mellan polis och räddningstjänst, transporterats en och en i ambulans från brandplatsen till bårhuset vid Sahlgrenska sjukhuset. Detta var den enda tänkbara plats som hade möjlighet att ta emot döda kroppar av denna omfattning. Lokalerna var dessutom lämpliga för det kommande identifieringsarbetet.

En registrerings- och identifieringsgrupp om sju kriminaltekniker bildades för att ta hand om detta arbete.

Registrerings- och identifieringsarbetet fungerade på följande sätt: Varje kropp beskrevs noggrant beträffande signalement, speciella kännetecken på kroppen, klädsel samt föremål som klockor, smycken och liknande. Varje kropp fotograferades ur flera vinklar inklusive närbild på ansiktet. De registrerade uppgifterna faxades omedelbart till polisens under-



Interiörbild som visar den inre delen av diskotekslokalen. Vid den borte väggen finns resterna av scenen. Dörröppningen till höger är den nödutgång som leder till det trapphus, där elden startade. Det var i detta trapphus de nu häktade ynglingarna uppehöll sig strax innan branden förvandlade lokalen till ett inferno.

rättelserotel, som hade att jämföra materialat med inkomna förfrågningar om de döda och skadade.

När bilderna framkallats och kopierats skulle dessa vara till stor hjälp i det slutliga identifieringsarbetet.

Identifieringsarbetet fortskred under fredagen och lördagen, men komplicerades av att anhöriga krävde visning av de döda under identifieringsarbetet. Det var inte fråga om att en till två personer från varje familj skulle komma, utan i vissa fall köade en hel släkt, för att få se den döde. Detta försökte man att ordna på bästa sätt även om förhållandena inte var de allra bästa.

Känsloladdat och dramatiskt

Med så många döda och anhöriga var det inte möjligt att ordna visning under de värdiga former som normalt förekommer vid enstaka dödsfall. Dessa visningar blev mycket känsloladdade och för många svenskar ovanligt dramatiska, eftersom de drabbade

familjerna i de flesta fall var invandrare med både annan kultur och religion.

Identifieringsarbetet komplicerades också av att vissa av ungdomarna hade någon äldre kamrats legitimationshandling på sig. Detta gjorde man för att komma in på nöjesarrangemang där det krävdes en minimiålder. Tonårsflickor byter ofta både kläder och smycken med varandra, vilket också ställde till bekymmer, då en viss persons tillhörigheter anträffades på en annan person.

Den andra fasen i identifieringsarbetet sköttes av polisens underrättelserotel, där allt material från identifieringsarbetet samlades och systematiserades. Här skulle alla uppgifter om en drabbad person sammanföras och jämföras med de förfrågningar som anhöriga gjort om samma person.

Eftersom många inblandade personer, både drabbade och anhöriga, hade utländska namn, som i många fall var mycket svårstavad, skapade även detta problem.



Redan dagarna efter katastrofen vallfärdade människor till brandplatsen för att ge uttryck för sin smärta och sorg och visa sitt deltagande. Det skapades på detta sätt helt spontant en minneslund fylld av blommor, levande ljus, fotografier, brev och föremål som på något sätt påminde om de omkomna ungdomarna.

I många fall kunde man snabbt para ihop uppgifter från registreringen med uppgifter från anhöriga om efterfrågade personer. I vissa fall var det nödvändigt att inhämta kompletterande uppgifter från anhöriga om vissa kännetecken eller annat om den efterfrågade. Detta för att säkerställa den dödes identitet eller för att vara så säker att en visning av den döde kunde ske för att slutligen fastställa identiteten.

I detta sammanhang uppkom ett nytt problem, många av de anhöriga var mycket svåra att få kontakt med på telefon eller genom besök i bostaden. Det visade sig att flera av dem åkte runt, från sjukhus till sjukhus i staden, och letade efter sina ungdomar, som de visste hade besökt diskoteket under brandnatten.

Kaotisk situation

Under natten hade de flesta anhöriga samlats på Sahlgrenska sjukhuset, dit alla omkomna hade förts och där flertalet av de skadade vårdades. Alla väntade på besked.

Om beskedet dröjde blev de anhöriga givetvis otåliga. Detta skapade stundtals en mycket kaotisk situation på Sahlgrenska sjukhuset, där trycket var som störst.

Polismän anlände till bårhuset med anhöriga för att identifiera någon av de omkomna. Samtidigt infann sig andra grupper av anhöriga, som ville ta farväl av sina avlidna ungdomar.

Vissa grupper kom i flera omgångar med olika släktingar för att ta farväl. Detta skapade kaos i det pågående identifieringsarbetet och fördröjde i många fall detta.

Fredagen den 30 oktober klockan 15.00 hade tekniska roteln registrerat 40 av de döda, 28 av dem var dock identifierade. Totalt hade antalet döda nu stigit till 60.

Under lördagen blev de färgbilder klara som tagits av de döda på bårhuset. Med hjälp av dessa bilder kunde takten i identifieringsarbetet öka betydligt. Klockan 23.30 denna dag hade ytterligare 30 av de döda identifierats och det totala antalet identifierade

offer för katastrofen var nu 58. Under dagen överlämnades också en lista till svenska UD över avlidna utländska medborgare.

Det egentliga identifieringsarbetet avslutades under måndagen den 2 november. Då hade även rättsdoutologen anlätats för att biträda vid identifieringen av de tolv avlidna som var svårast brandskadade. I dessa fall hade tandjournaler använts för att säkerställa identiteten på de avlidna.

Ytterligare två skadade avled på sjukhus och det totala antalet offer var nu 62. Av dem var 18 utländska medborgare.

Mona Nahani

En ung flicka, Mona Nahani, var fortfarande anmäld saknad av sina anhöriga, men inte anträffad. På fredagsmorgonen vaknade en skadad flicka på Mölnaldals sjukhus och frågade efter Mona. De hade varit på diskoteksfesten tillsammans.

Men Mona fanns inte bland de omkomna. Kunde hon finnas bland de skadade?

Undersökningar gjordes på Mölnaldals sjukhus och i viss utsträckning även på Östra sjukhuset, men Mona stod inte att finna någonstans. Samtliga anträffade döda var nu på söndagen identifierade och från polisens sida hade man uteslutit möjligheten att flickan kunde finnas kvar bland resterna på brandplatsen.

Det organiserades dragning efter henne i Kvillebäcken intill brandplatsen, dock utan att flickan påträffades. Två oberoende vittnen hördes och de uppgav att de sett Mona efter branden. Anhöriga gav inte upp utan åkte runt på stan och letade efter henne. De satte också upp anslag runt om i staden, där flickan efterlystes.

Vid en presskonferens under tisdagen medgav polisen att ytterligare en kropp påträffats i brandresterna och att den möjligen kunde vara resterna av den försvunna Mona Nahani.

Anledningen till att dessa rester inte hittats tidigare skulle vara att de var så fragmentariska. Det framkom senare att resterna var betydligt större än så och att de anträffats under annan bråte, som rasat ner över den kraftigt förbrända kroppen.

Polisens motstridiga uppgifter om fyndet av Mona Nahanis kropp bland brandresterna var mycket olyckligt. Det gav ny näring åt den misstro som funnits bland de anhöriga mot myndigheternas sätt att agera på brandplatsen och utreda brandorsaken. Min uppfattning är att detta var ett olycksfall i arbetet och att ingen medvetet gick ut med felaktig information.

Men med facit i hand är det klart att vissa saker kunde ha hanterats på ett bättre sätt från polisens sida.

Rekonstruktion av branden

Den omfattande kriminaltekniska undersökningen av brandplatsen samt förhör under polisutredningen har givit följande resultat. Branden var sannolikt anlagd. Teknikerna har nämligen inte funnit några spår som tyder på att branden skulle ha kunnat börja på annat sätt.

Branden började i trapphuset bakom scenen, alltså det trapphus som var en av diskotekslokalens utrymningsvägar.

När branden blossade upp var dörren mellan trapphuset och diskotekslokalen stängd. När den sedan öppnades och en branddörr i bottenvåningen samtidigt stod öppen, uppstod ett kraftigt drag i trapphuset. Genom den plötsliga syretillförseln skedde sannolikt en övertändning av oförbrända brandgaser, som sedan vällde in i diskotekslokalen tillsammans med rök och antände allt brännbart som fanns där.

Modellförsök av brandförloppet

Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut (SP) i Borås fick polisens och åklagarens uppdrag att göra modellförsök av brandförloppet.

I uppdraget ingick att:

- * undersöka möblernas benägenhet att antändas och brinna,
- * genomföra 37 modellförsök i skala 1:4 samt
- * göra datorsimuleringar av branden.

För ändamålet byggdes en modell i skala 1:4 av diskoteksbyggnaden med trapphus och övriga utrymmen. Modellen försågs också med skalens föenster- och dörröppningar, som kunde öppnas och stängas.

Genom dessa försök har SP kunnat visa vad som krävdes för att möblerna i det aktuella trapphuset skulle kunna antändas och brinna. Försöken har också givit svar på frågan var i trapphuset branden började och när detta inträffade i förhållande till övriga kända händelser under brandkvällen.

Försöken har också visat varför branden fick ett så våldsamt förlopp och sådan spridning. SP har också kunnat visa hur branden påverkats av dörrar som varit stängda eller öppna. Detta har styrkt vissa hypoteser om brandens utveckling och förlopp, liksom det uteslutit andra.

Med hänsyn till den pågående utredningen kan detaljresultaten av dessa försök självklart inte redovisas ännu.

Beskrivning av byggnaden

Den brandskadade byggnaden är en av tio olika huskroppar som byggts ihop till en enhet.

I de olika huskropparna är en teater samt elva olika företag inrymda. Byggnaden uppfördes på 1940-talet av Göteborgs Bult- och Nagelfabrik som personalutrymmen och värmecentral.

Först 1990 anpassades utrymmena till förenings- och samlingslokaler för Makedonska föreningens behov. Dessa lokaler var belägna på andra våningen i den brandskadade delen och innehöll även caféutrymme med kök, kontor och förråd.

Byggnadens bärande delar är uppförda i betong och tegel. Också väggarna mellan samlingsalen och trapphuset är av betong. Dörrarna mot trapphuset är av stålplåt.

Dörren mellan passagen och entrétrapphuset är 0,85 meter bred och öppnas ut mot trapphuset. Passagen innanför dörren är 2,07 meter bred och 2,68 meter bred i vinkeln mot samlingsalen.

Andra våningen består av tre separata så kallade brandceller. Dessa utgörs av samlingsalen, alltså diskoteket, entrétrapphuset och nödutgångstrapphuset. Rumsskiljande mellanväggar på andra våningen består av gipsplattor på träreglar. Dessa väggar hade upptill ett ljusinsläpp bestående av enkla glasrutor.

Sannolikt var denna konstruktion anledning till att branden så snabbt spred sig in i de mindre rummen intill diskotekslokalen.

Diskotekslokalens väggar var på insidan klädda med träpanel från golvet upp till omkring 1,20 meters höjd. Golvet var belagt med linoleummatta. Diskotekslokalen hade ett nedsänkt innertak av glasullsbaserade skivor, som hängde i metallramar.

Samtliga fönster i andra våningen har fönster vars nederkant är belägna 2,20 meter ovan golvnivå.

Fönsteröppningarna i samlingslokalen är 1,92 meter breda och 0,92 meter höga. De har stålkarmer och är inte öppningsbara. Utmed västra fasaden hade ett galler av plattjärn svetsats fast i karmen på samtliga fönster. Det fanns således ingen möjlighet att ta sig ut genom dessa fönster.

Utmed den östra fasaden var samtliga fönster utrustade med två vertikala fastsvetsade järn som delade fönsterytan i tre lika stora delar – omkring 0,60 meter breda.

På andra våningen fanns två brandposter och de

var belägna i vardera änden av lokalerna invid trapphusen. I lokalerna fanns även nödbelysningsarmaturer och nödutgångsskyltar.

Kritik mot polisutredningen

Kritik har framförts både från anhöriga och andra mot polisutredningen. Man har varit kritisk mot att utredningen har tagit för lång tid och att inte brandorsaken snabbt kunde klarläggas.

Situationen tillspetsades ytterligare när förundersökningsledaren i februari 1999 beslutade delge de unga arrangörerna misstanke om brott – grovt vållande till annans död och grovt vållande till kroppsskada.

Detta gav ny näring åt kritiken, som i första hand gjorde gällande att polisen medvetet dolde sanningen och att man försökte fokusera intresset mot arrangörerna istället för den eller dem som kunde ligga bakom brandens uppkomst. Något åtal väcktes aldrig mot arrangörerna.

Offentlig utredning

I början av juni 1999 hämtades två 19-åriga ynglingar till förhör, misstänkta för grov mordbrand eller medhjälp till samma brott. De anhölls senare, men frigavs efter några dagar, då åklagaren inte fann skäl för häktning. Något åtal har inte väckts i denna del.

Den 9 november 1998 tillsatte statsmakterna en offentlig utredning med uppdraget att undersöka hur nyhetsförmedlingen och informationen om brandkatastrofen fungerat för dem av de närmast berörda som inte har svenskspråkig bakgrund.

Utredningens slutsatser

Utredningen överlämnade sitt betänkande (SOU 1999:68) Katastrofbranden i Göteborg. Drabbade – Medier – Myndigheter.

Utredarna, under ledning av professor Kent Asp vid Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, har i sitt arbete kommit fram till en rad slutsatser och här återges några av dem mycket kortfattat. När det gäller myndigheternas information framkom följande:

* Anhöriga ansåg att identifieringen av de döda tagit olidligt lång tid och att de borde ha kunnat få information snabbare om vilka ungdomar som avlidit i branden. Utredningen finner det därför inte uteslutet att en annan uppläggning från polisens sida skulle ha kunnat ge ett snabbare resultat.

* Utredningen har inte funnit att särbehandling på etnisk grund förekommit.



En bild från det omfattande rekonstruktionsarbetet för att fastställa brandförloppet. Forskare och tekniker vid Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut i Borås byggde upp en skalenlig modell av brandfastigheten för att tillsammans med polisens tekniker kunna studera hur en brand i lokalen utvecklas under skilda förutsättningar

Misstron mot myndigheter

Orsaken till den förödande branden är ännu inte klarlagd och det är den starkaste källan till den intensiva ryktesspridning som kom igång efter branden. Dessa rykten har talat om attentat, gasattack, rasistdåd och så vidare.

- * Det har uppgivits att utlarmningen tog för lång tid i anledning av språksvårigheter. Utredningen har dock inte funnit att utlarmningstiden påverkats av språksvårigheter.
- * Utredningen finner anledning att kritisera polisen för informationen om Mona Nahani. När hennes kropp påträffades så gick representanter från polisen ut med ogrundade uppgifter om den. Att dessa vilseledande uppgifter spreds tolkar utredningen som att de var ägnade att skyla över tidigare försummelser från polisens sida.
- * Anhöriga har känt sig kränkta av förundersökningsledarens uttalanden om att inblandade ungdomar ljuger och att detta beror på deras kulturell

la bakgrund, liksom påståenden om drogmissbruk och kriminalitet. Utredningen finner inte att det finns stöd för dessa uttalanden utan anser att de endast ökat misstron mot myndigheterna.

Ingen naturlig brandorsak funnen

Hittills har cirka 1 700 förhör hållits med omkring 1 350 personer vid länskriminalpolisens spaningsrotel. Det rör sig om kategorierna diskoteksgäster, arrangörer, anhöriga samt räddningstjänstpersonal och de kan ha hörts vid mer än ett tillfälle.

Det har konstaterats att cirka 400 personer befann sig inne i diskotekslokalen då branden startade och att cirka 150 personer samtidigt befann sig utomhus utanför lokalen. Utredningen har hittills styrkt uppfattningen att branden var anlagd samt att denna startade i det trapphus bakom scenen, som också gjorde nödutgång.

De undersökningar av olika slag som hittills företagits har inte kunnat påvisa en brandorsak till följd av tekniskt fel eller annan naturlig förklaring. Utred-



Situationen var stundtals kaotisk på brandplatsen. Chockade ungdomar letade efter sina kamrater, några försökte med risk för eget liv ta sig in i lokalen för att hjälpa till att få ut dem som var kvar där. Några angrep räddningspersonalen, vilket hindrade dem i deras arbete.

ningen väntar ännu på protokoll till följd av verkställda undersökningar från Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut (SP), Elsäkerhetsverket, Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) samt polisens tekniska rotel.

Ett år efter branden hade länskriminalpolisen använt 30 000 timmar i arbete för spaning, utredning och teknisk undersökning. För närvarande är fortfarande tio poliser och två åklagare engagerade i utredningsarbetet.

Fyra ynglingar häktade

I januari 2000 skedde, såsom redan framgått, ännu ett antal anhållanden i brandutredningen. Tre ynglingar, samtliga i åldern 19–20 år, som tidigare hörts, inställdes då för nya förhör och anhölls efter förhör som på sannolika skäl misstänkta för grov mordbrand alternativt medhjälp till detta brott.

Chefsåklagare Ulf Norén menade att det fanns skäl att misstänka de tre för att tillsammans ha anlagt branden i anslutning till festlokalen den 29 oktober 1998.

I skrivande stund är omständigheterna ännu inte klara beträffande de tre ynglingarnas agerande under brandkvällen. Obekräftade uppgifter gör gällande att två av dessa ynglingar blev utkastade från festen tidigare på kvällen och att den tredje var synlig vid det så kallade nödutgångstrapphuset en stund innan branden började.

De tre ynglingarna är tidigare kända hos polisen för brottslig verksamhet.

Vid häktningsförhandlingen den 5 januari 2000 häktades samtliga tre av Göteborgs tingsrätt som på sannolika skäl misstänkta för grov mordbrand. Denna formulering anger en mycket stark grad av misstanke.

De tre misstänkta överklagade häktningsbeslutet genom sina advokater och en vecka senare skedde en ny häktningsförhandling vid hovrätten i Göteborg. Hovrätten beslutade dock att samtliga tre skulle kvarstanna i häkte i enlighet med det beslut som tingsrätten fattat.

Åklagaren har därefter begärt och fått ytterligare förlängning av häktningstiden. Dessutom har en

fjärde yngling ur samma kamratgrupp häktats. När rättegången kommer att inledas har i skrivande stund inte meddelats.

Den 24 februari lämnade Bengt Staaf, informationsenheten vid Göteborgspolisens, ytterligare upplysningar. Detta eftersom chefsåklagare Ulf Norén, efter samråd med de häktades advokater, valt att upplysa allmänheten om att branden var avsiktligt anlagd, men att inga rasistiska, etniska eller nationella motiv låg bakom.

Detta konstaterande baserades på teknisk bevisning, de häktades utsagor och annan stödbevisning.

Vid det här tillfället gick Ulf Norén inte in på den kommande åtalsrubriceringen, han ville först invänta resultatet av den fortsatta förundersökningen.

Det som återstår är förhör med både de häktade och vittnen, vilket bedömdes kräva ytterligare minst en månads arbete.

Chefsåklagaren räknar med att behöva begära åtalsförlängning och att rättegången genomförs före sommaren 2000.

– Det finns inga misstankar åt något annat håll och det är inte aktuellt med några ytterligare frihetsberövanden, sade Norén.

Av meddelandet framgick slutligen att 18 poliser

arbetat heltid med utredningen under 1999 och 2000 och att utredningen hittills kostat 23–30 miljoner kronor.

Mot bakgrund av den senaste tidens utveckling reser sig ett antal frågor, främst: kan de fyra häktade ynglingarna bindas till att ha anlagt branden eller kommer de att frikännas i brist på bevis?

En konkret fråga är var rättegången skall hållas. Det finns omkring 400 målsägande, vilka ju skall ha möjlighet närvara. Och hur skall de häktades säkerhet tryggas?

En vändpunkt i livet

För många blev branden en vändpunkt i livet. Många förlorade sina barn, sina syskon eller nära anhöriga. Många bär på upplevelser som kommer att följa dem hela livet.

Många fick möjlighet att visa vad verklig mänsklig medkänsla kan betyda i svåra situationer. Ingen kan oberörd lämna en händelse som denna bakom sig.

Katastrofen kommer säkerligen någon gång att drabba oss igen – men vi är aldrig tillräckligt beredda!

Olyckan drabbar oss alltid med överraskning!